

**Akcioni plan uz Nacionalni program saradnje
2012-2016**

između

Vlade Crne Gore

i

UNICEF

Sadržaj

Skraćenice.....	5
Dio I: Osnov saradnje	7
Dio II: Položaj djece i žena u Crnoj Gori.....	7
Ključni ostvareni rezultati i naučene lekcije	10
Dio IV: Predloženi program	12
Veza sa nacionalnim prioritetima i Integrisanim programom UN(DaO)	13
Veza sa međunarodnim prioritetima	14
Dio V: Strategija partnerstva	19
Dio VI: Upravljanje programom.....	21
Dio VII: Monitoring i evaluacija	22
Dio VIII: Obaveze UNICEF-a	24
Dio IX: Obaveze Vlade Crne Gore.....	25
Dio X: Ostale odredbe	28

Skraćenice

BCA	Basic Cooperation Agreement (Osnovni sporazum o saradnji)
CBO	Community Based Organization (Organizacija na nivou lokalne zajednice)
CCM	Country Coordinating Mechanism (Nacionalni mehanizam koordinacije)
GFATM	Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria (Globalni fond za borbu protiv SIDE, tuberkuloze i malarije)
CPAP	Country Programme Action Plan (Akcioni plan za Program saradnje)
CRC	Convention on the Rights of the Child (Konvencija o pravima djeteta)
CRIS	Country Response Information System (Informacioni sistem o odgovoru države)
CSW	Centre for Social Work (Centar za socijalni rad)
CSO	Civil Society Organization (organizacija civilnog društva)
DevInfo	Development Information System, acronym for software package (Razvojni informacioni sistem, skraćenica za softverski paket)
DP	Displaced Person (Raseljeno lice)
ECD	Early Childhood Development (Rani razvoj djeteta)
EU	European Union (Evropska unija)
FACE	Fund Authorization and Certificate of Expenditure Report (Izveštaj o odobrenim sredstvima i potvrde o rashodima)
IDD	Iodine Deficiency Disorder (poremećaj zbog nedostatka joda)
ICSC	International Civil Service Commission (Komisija za međunarodnu javnu službu)
IFI	International Financial Institution (Međunarodna finansijska institucija)
IGO	Intergovernmental Organization (Međuvladina organizacija)
HIV/AIDS	Human Immune Deficiency Virus and Acquired Immune Deficiency Syndrome (Virus nedostatka imuniteta kod ljudi i Stečeni sindrom nedostatka imuniteta – HIV/SIDA)
IDPs	Internally Displaced Persons (interno raseljena lica)
IMEP	Integrated Monitoring and Evaluation Plan (Plan objedinjenog monitoringa i evaluacije)
IPA	Instrument of Pre-accession Assistance (Instrument predpristupne pomoći)
IPH	Institute for Public Health (Institut za javno zdravlje)
JJ	Juvenile Justice (maloljetničko pravosuđe)
MARA	Most at Risk Adolescents (adolescenti koji su najviše izloženi riziku)
M&E	Monitoring and Evaluation (monitoring i evaluacija)
MDG	Millennium Development Goal (Milenijumski razvojni cilj)
MF	Ministry of Finance (Ministarstvo finansija)
MFAEI	Ministry of Foreign Affairs and European Integration (Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija)
MIA	Ministry of Interior Affairs (Ministarstvo unutrašnjih poslova)
MICS	Multi Indicator Cluster Survey (Istraživanje višestrukih pokazatelja stanja i razvoja djece i žena)
MoES	Ministry of Education and Sports (Ministarstvo prosvjete i sporta)
MoH	Ministry of Health (Ministarstvo zdravlja)

MoJ	Ministry of Justice (Ministarstvo pravde)
MoLSW	Ministry of Labour and Social Welfare (Ministarstvo rada i socijalnog staranja)
MONSTAT	Montenegrin Statistical Office (Zavod za statistiku Crne Gore)
NGO	Non-Governmental Organization (nevladina organizacija)
NPI	National Programme of Integration to the EU (Nacionalni program integracije u EU)
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe (Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi - OEBS)
OSI	Foundation Open Society Institute (Fondacija Institut za otvoreno društvo)
OR	Other Resources (ostali resursi)
PCR	Programme Component Result (rezultat programske komponente)
PMTCT	Preventing mother-to-child transmission of HIV (sprečavanje prenošenja HIV virusa sa majke na dijete)
RR	Regular Resources (redovni resursi)
RWP	Rolling Work Plan (kontinuirani plan rada)
SIDA	Swedish International Development Agency (Švedska međunarodna razvojna agencija)
SITAN	Situation Analysis of Women and Children (Situaciona analiza žena i djece)
UN	United Nations (Ujedinjene nacije)
UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/ AIDS (Zajednički program Ujedinjenih nacija o HIV/SIDA)
UNDP	United Nations Development Programme (Program Ujedinjenih nacija za razvoj)
UNDAF	United Nations Development Assistance Framework (Okvir Ujedinjenih nacija za pomoć u razvoju)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Program Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbjeglice)
UNICEF	United Nations Children's Fund (Fond Ujedinjenih nacija za djecu)
UN5MR	Under Five Mortality Rate (stopa smrtnosti djece do pet godina starosti)
USD	United States dollar (američki dolar)
VAT	Value Added Tax (PDV – porez na dodatu vrijednost)
WHO	World Health Organization (Svjetska zdravstvena organizacija)
YFHS	Youth Friendly Health Services (Zdravstvene usluge po mjeri mladih)

OKVIR:

Produbljujući osnovni sporazum i saradnju u primjeni Konvencije o pravima djeteta i njenih dodatnih protokola;

Nadovezujući se na stečena iskustva i ostvareni napredak tokom implementacije prethodnog Programa saradnje;

Ulazeći u novi period saradnje od januara 2012. do decembra 2016. godine;

Izjavljujući da će ove obaveze biti ispunjene u duhu prijateljske saradnje;

Vlada Crne Gore i Dječji fond Ujedinjenih nacija(UNICEF), postigli su sljedeći sporazum:

Dio I: Osnov saradnje

1. Osnovni sporazum o saradnji (BCA) koji su Vlada Crne Gore i UNICEF potpisali 15. decembra 2006. godine, definiše osnove saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF. Ovaj Akcioni plan Programa saradnje (CPAP) za period od 1. januar 2012. godine do 31. decembra 2016. godine biće tumačen i implementiran u skladu sa tim dokumentom. Programe i projekte koji su opisani u ovom dokumentu zajednički su dogovorili Vlada Crne Gore i UNICEF, a odobrio ih je Izvršni odbor UNICEF.

Dio II: Položaj djece i žena u Crnoj Gori

2. Nakon manje od pet godina od obnove nezavisnosti, Crna Gora je postala kandidat za članstvo u Evropskoj uniji (EU) 17. decembra 2010. godine. Crna Gora je ostvarila mjerljiv napredak u usaglašavanju pravnog okvira sa međunarodnim standardima, a u toku su reforme na više različitih nivoa. Uprkos uticaju globalne finansijske krize, Crna Gora i dalje spada u više srednjerazvijene zemlje i na putu je da ispuni većinu Milenijumskih razvojnih ciljeva. Kao uspješna multietnička, geopolitički stabilna zemlja, u čijoj je nacionalnoj agendi akcenat na dječjim pravima, Crna Gora je u dobroj poziciji da omogućiti ostvarivanje pravičnih rezultata za svu djecu.
3. Komitet za prava djeteta donio je svoje prve Preporuke za Crnu Goru u oktobru 2010. godine. U novembru 2010. godine, EU je dala pozitivno „Mišljenje“ o kandidaturi Crne Gore za članstvo, dok je EK u izvještaju o napretku u oktobru 2011. godine preporučila otvaranje pregovora o članstvu sa Crnom Gorom. Oba ova značajna dokumenta imaju važne implikacije za stanje žena i djece, ukazujući da, uprkos napretku, postojanje nejednakosti predstavlja smetnju u ostvarivanju dječjih prava.
4. Uticaj globalne ekonomske krize i, kao posljedica toga, ekonomski pad od 5,7 odsto doveo je do porasta siromaštva i nejednakosti tokom 2009. godine. Ukupna

stopa siromaštva porasla je tokom 2009. godine sa 4,9 na 6,8 odsto, dok je Gini koeficijent dostigao vrijednost od 1,4, odnosno povećan za dvije trećine u odnosu na 2008. godinu.¹ Kriza je dodatno pogoršala regionalne razlike: 62 odsto siromašnih živi u sjevernom dijelu zemlje. Porodice sa dvoje ili više djece izložene su riziku od siromaštva dva puta više od nacionalnog prosjeka.² Očekuje se da će se privreda oporaviti u narednih nekoliko godina, ali će makro-ekonomski izazovi biti i dalje prisutni.

5. Izbjeglice i neregistrovani Romi i dalje su među najugroženijima u Crnoj Gori. Gotovo 40 odsto Roma, od kojih dvije trećine čine djeca, nemaju ili izvod iz matične knjige rođenih ili uvjerenje o državljanstvu.³ Njihova stopa nepismenosti iznosi 42 odsto, i čak dostiže 55 odsto među ženama.⁴ U protekloj deceniji, raste broj djece RAE populacije obuhvaćene osnovnim obrazovanjem i vaspitanjem: u školskoj 2001/02 u osnovnim školama bilo je 536; školske 2002/03 626; 2003/04 1006; 2004/05 1169; 2005/06 1195; 2010/11 i 2011/2012 1582 učenika/učenice RAE populacije⁵. Prva Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja, usvojena u septembru 2010. godine, priprema uslove za veću socijalnu uključenost za sve djevojčice i dječake koji potiču iz najosjetljivijih grupa stanovništva.
6. Prema zvaničnim statističkim podacima Crne Gore, nacionalna stopa smrtnosti djece do 5 godina starosti je smanjena za polovinu tokom posljednjih pet godina dostižući 6 umrlih na 1,000 živorođenih u 2009⁶. UNICEF istraživanje⁷, koje je finansirala organizacija Irish Aid, je pokazalo da je smrtnost djece do 5 godina otprilike tri puta veća za Rome. Što se tiče adolescenata Roma koji su najviše izloženi riziku, istraživanje je pokazalo da je nivo znanja o HIV/AIDS-u nizak; da je prisutno visokorizično ponašanje među muškarcima; kao i da je nivo formalnog obrazovanja nizak, naročito među djevojčicama.
7. Pitanja rodne ravnopravnosti zatijevaju dalju pažnju. Trenutno u Parlamentu od ukupno 81 poslanika, ima 10 žena, a veoma je malo žena na višim rukovodećim funkcijama. Nasilje u porodici i stavovi prema rodno-motivisanom nasilju zabrinjavaju. Pozitivni pomaci su usvajanje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici 2010. godine i usvajanje Strategije za implementaciju Zakona, koja uključuje

¹ Zavod za statistiku Crne Gore, Monstat, 2010

² Monstat, Analiza siromaštva u Crnoj Gori 2009.

³ UNICEF i Program Visokog komesara UN za izbjeglice (UNHCR) Registrovanje građana i prevencija apatridije: Istraživanja RAE populacije u Crnoj Gori, 2009. godine. Međutim, imajući u vidu da se broj stalno mijenja, procjene zvaničnih organa upućuje da je procenat lica Roma bez izvoda iz matične knjige rođenih i uvjerenja o državljanstvu manji.

⁴ Monstat, Baza podataka o RAE populaciji u Crnoj Gori, 2009.

⁵ Strategijom za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori predviđa se godišnji rast upisa ove djece u predškolske ustanove od 10%, kao i da se sva ona upišu u osnovnu školu.

⁶ Monstat, 2010, godišnjak, tabela 4-10, stope rađanja, umiranja i brakovi, strana 45.

⁷ UNICEF, Raskinuti lanac isključenosti: romska djeca u jugoistočnoj Evropi, 2007.

mjere za zaštitu djece od nasilja u porodici i sprečavanje nasilja u porodicama izloženim riziku. Međutim, neophodan je dalji rad na izgradnji kapaciteta, kao i dodatna ulaganja u infrastrukturu sistema. U cilju što efikasnije i koordiniranije borbe protiv nasilja nad ženama i djecom nužno je uspostaviti partnersku saradnju sa Odjeljenjem za rodnu ravnopravnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava, kao i drugim partnerima koji se bave ovom problematikom, a u cilju implementacije Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u oblasti nasilja i obrazovanja, kao i Strategije za borbu protiv nasilja u porodici.

8. Neophodni su napori da se obezbijedi poštovanje prava manjinskih i ugroženih grupa stanovništva kao što su djeca sa smetnjama u razvoju. Ovo je prvi korak prema pravičnom društveno-ekonomskom razvoju koji bi podržao eliminisanje nejednakosti. Usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije 2010. godine važno je dostignuće u procesu jačanja zakonskog okvira.
9. Stavovi prema djeci sa smetnjama u razvoju se mijenjaju i primijećeni su pozitivni koraci u promociji socijalne inkluzije. Istraživanje UNICEF o znanju, stavovima i praksi sprovedeno na početku i kraju prve faze kampanje „Govorimo o mogućnostima“ u 2010. godini ukazalo je na postojanje pozitivnih trendova u stavovima prema socijalnoj inkluziji djece sa smetnjama. Procenat ljudi koji vjeruju da bi djeca sa smetnjama u razvoju trebalo samo da žive u institucijama je opao. Roditelji su više nego ikada otvoreniji za principe inkluzije⁸. Značajni pozitivni pomaci politika kojima se promoviše inkluzivno obrazovanje otvaraju nove izazove, jer je za promjenu društvenih normi potrebno izvjesno vrijeme. Uspostavljanje čitavog niza alternativnih službi za djecu bez roditeljskog staranja i djecu sa smetnjama u razvoju i dalje zahtijeva posebnu pažnju. Kao što je navedeno u Strategiji razvoja socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori, neki elementi u sistemu socijalne zaštite nijesu u saglasnosti sa međunarodnim obavezama.
10. Treće istraživanje MICS 3 (Istraživanje višestrukih pokazatelja), kao i istraživanje UNICEF o ranom razvoju djeteta pokazuju potrebu da se posveti više pažnje pitanjima promovisanja dojenja, uključivanja očeva, kao i primjeni alternativa fizičkom kažnjavanju djece. Više od polovine ispitanika - 55 odsto - je priznalo da je udarilo svoje dijete najmanje jednom u toku sedmice koja je prethodila ispitivanju⁹. U jednom istraživanju u školi je oko 48 odsto djece (51 odsto dječaka i 49 odsto djevojčica) navelo da su bili žrtve nasilja u školi¹⁰.
11. Vlada Crne Gore je uložila značajne napore u reformu pravosuđa. Po prvi put je izrađen nacrt Zakona o maloljetničkom pravosuđu, a prepoznata je potreba za zasebnim sistemom maloljetničkog pravosuđa i okruženjem koje pruža potpunu zaštitu.

⁸ UNICEF, 2010. godina

⁹ UNICEF, 2009. godina

¹⁰ UNICEF, 2007. godina

12. Neophodno je stalno usklađivanje zakonodavstva sa međunarodnim instrumentima, kao i djelotvorno sprovođenje domaćeg zakonodavstva i politika. Potrebno je ojačati javnu upravu. Treba kultivisati infrastrukturu za praćenje stanja dječijih prava, naročito preko kancelarije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Savjeta za dječja prava, civilnog društva i akademske zajednice. Dodatan razvoj statističkih sistema je neophodan da bi uspostavili objedinjene sisteme za sveobuhvatno prikupljanje i analizu podataka.
13. Decentralizacija, puna demokratizacija i odgovornost i dalje predstavljaju izazove. Prakse na lokalnom nivou treba uskladiti sa zakonodavstvom. Veća participacija i motivisanje pružalaca usluga, civilnog društva, roditelja, djece i mladih neophodni su za podsticanje humanog razvoja na principima pravičnosti.

Dio III: Prethodna saradnja i stečena znanja

Ključni ostvareni rezultati i stečena znanja

14. Za kratko vrijeme Nacionalni program je doprinio ostvarivanju rezultata koji Crnu Goru približavaju opštem cilju uspostavljanja „etosa za djecu“. Program je doprinio da se pravni okvir koji je relevantan za djecu u većoj mjeri uskladi sa standardima UN i EU. Takođe je pomogao da se počne raditi na društvenim normama za koje je neophodan održiv fokus kako bi se ostvarile trajne promjene u društvu.
15. Pravne reforme u maloljetničkom pravosuđu, zaštiti od trgovine ljudima i predškolskom obrazovanju su unaprijedile prava i zaštitu djece u Crnoj Gori. U okviru programa Reforme maloljetničkog pravosuđa, koji je finansiran od strane Evropske unije, i uz podršku UNICEF, izrađen je Nacrt zakona o maloljetničkom pravosuđu. U potpunosti je usklađen sa UN Konvencijom o pravima djeteta i priprema teren za uspostavljanje zasebnog sistema maloljetničkog pravosuđa i primjenu alternativnih mjera prema maloljetnicima. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (jul 2010. godine) i Strategija za implementaciju Zakona (jul 2011.) pripremani su uz podršku UN sistema i OEBS. Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima usvojen je u januaru 2010. godine. UNICEF je dao doprinos u izradi Strategije ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Strategija je prvi korak u ostvarivanju cilja više ministarstava da se usvoji nacionalna politika ranog razvoja djeteta. U Mišljenju Evropske unije o kandidaturi Crne Gore posebno se upućuje na poštovanje standarda UNICEF u reformi sistema dječje zaštite.
16. Vlada i UNICEF su zajednički podržali kampanju sprovedenu širom zemlje kako bi se podstakla inkluzija djece sa smetnjama u razvoju. Zahvaljujući višeslojnoj inicijativi, kampanja pod nazivom „Govorimo o mogućnostima“ je uključila preko 100 partnera u medijsku kampanju koja je kombinovana sa aktivnostima

„komunikacije za razvoj“ i programskim intervencijama u oblasti inkluzivnog obrazovanja i deinstitucionalizacije. Ova inicijativa je nastala kao odgovor na uočenu rasprostranjenu diskriminaciju djece sa smetnjama u razvoju, uključujući djecu u institucionalnim oblicima staranja, što je dovelo u pitanje ostvarivanje ciljeva programa. Evaluacija prve faze kampanje je pokazala obećavajuće nalaze: procenat osoba koje misle da bi djeca sa smetnjama u razvoju trebalo da isključivo žive u specijalnim ustanovama je pao sa 40 na 19 procenat. Procenat ljudi koji vjeruju da je u najboljem interesu djece sa smetnjama u razvoju da žive u ustanovama umjesto sa svojim porodicama smanjen je sa 11 procenata.

17. Prva Analiza položaja djece objavljena je u 2011. godini, čijoj su izradi prethodile široke konsultacije sa brojnim akterima iz vlade i nevladinog sektora. Obezbijedila je relevantne podatke za potrebe definisanja politika koje se zasnivaju na pravima. To je dovelo do važne javne diskusije o politikama po pitanjima kao što su: odnos roditelja prema djeci, smetnje u razvoju, prava manjina, inkluzija i nasilje prema djeci i ženama.
18. Ključno dostignuće predstavlja povećano učešće djece i mladih kroz jačanje saradnje sa civilnim društvom. Ove aktivnosti predstavljale su odgovor na nalaze eksterne evaluacije sprovedene kroz projekat Reforme sistema maloljetničkog pravosuđa, kao i rezultata Analize stanja, sa ciljem da se izgradi „infrastruktura“ za praćenje stanja dječjih prava. Rad na programu posvećenom adolescentima koji su najviše izloženi riziku je doveo do mjerljivog osnaživanja romskih adolescenata, koji su osnovali svoje nevladine organizacije.
19. Realizacija programa potvrdila je da zakoni i strategije predstavljaju suštinski važan preduslov za napredak, ali rezultati će biti jedino održivi ako se garantuje njihova realizacija kroz strateške investicije za djecu. Ovaj cilj zahtijeva opredjeljivanje resursa, kao i dalju izgradnju kapaciteta na svim nivoima uključujući i tercijarno obrazovanje.
20. Podrška Crnoj Gori u ostvarivanju reformi zahtijeva obezbjeđivanje visokokvalitetne stručne ekspertize, povezivanje različitih partnera, identifikovanje pozitivnih primjera i modela kao i prilagođavanje lokalnom kontekstu. Takođe, neophodno je tijesno sarađivati sa civilnim društvom i samom djecom i mladima kao glavnim promoterima promjena. Snažne komunikacione strategije su presudne kako bi se izvršio uticaj na stavove javnosti i definisanje politike.
21. Eksterna evaluacija maloljetničkog pravosuđa sprovedena u 2010. godini pokazala je neophodnost povećanog fokusa programa na prevenciju kao i na jačanje saradnje između sektora obrazovanja, socijalne zaštite i pravosuđa. Evaluacija je naglasila potrebu za dobijanjem kompletnih podataka kao i neophodnost pojačanog fokusa na pitanje učešća djece u svim aktivnostima

UNICEF. Evaluacija je, takođe, pokazala da su ostvareni izuzetno značajni rezultati u kratkom vremenskom periodu, kao i da je od presudne važnosti kontinuirano ulaganje koje obezbjeđuje održivost i dugoročan uticaj.

22. Crnu Goru su krajem 2010. godine zadesile najgore poplave u njenoj istoriji, a pored ovoga zemlja je u seizmički osjetljivijem području. Vlada i UNICEF su se dogovorili da je neophodno više akcenta staviti na smanjenje rizika od nesreća, s posebnim naglaskom na ugrožene kategorije djece.

Dio IV: Predloženi program

23. Ovaj Program saradnje predstavlja kompletan odraz prioriternih oblasti definisanih u Programu saradnje za period 2010-2011. godinu, koji je imao srednjoročnu viziju, kao što je i dogovoreno sa Vladom. Strateški fokus proističe iz razgovora o jedinstvenom doprinosu koji UNICEF može da pruži u svjetlu nacionalnih prioriteta Crne Gore i njenog statusa srednjerazvijene zemlje, kao i partnerstva u kontekstu integrisanog programa saradnje Crne Gore i Ujedinjenih nacija *Djelujući kao jedan*. Na Godišnjem sastanku pregleda aktivnosti/strategije koji su Vlada Crne Gore i UNICEF održali 15. decembra 2010. godine potvrđeni su ključni rezultati. Održane su široke konsultacije sa nacionalnim i internacionalnim partnerima. UNICEF je zajedno sa kancelarijom UNDP, 14. februara 2011. godine, prezentirao Program saradnje predstavnicima međunarodne zajednice i civilnog društva. Konsultacija sa djecom i mladima je održana preko društvenih mreža.

Ciljevi, ključni rezultati i strategije

24. Sveobuhvatni cilj jeste pomoći Crnoj Gori u naporima da se ostvari veća jednakost i obezbijedi društvena inkluzija djece i žena kojima je neophodna posebna zaštita, koji žive u siromaštvu, ili su društveno marginalizovani.
25. Reforme koje su u toku, a koje se tiču djece i mladih, doprinijeće stvaranju uslova u kojima sve djevojčice i dječaci rastu zdravi, obrazovani, zaštićeni i u mogućnosti da se optimalno razviju i doprinesu do svojih punih potencijala. Sa tim ciljem, program saradnje će i dalje imati za svoje prioritete partnerstva, uključujući i partnerstva sa privatnim sektorom, jačanje kapaciteta i sistema, komunikaciju za razvoj i pomoć Vladi i civilnom društvu u pronalaženju rješenja koja će obezbijediti jednakost i društvenu inkluziju za sve dječake i djevojčice.
26. Nacionalni program doprinijeće ostvarivanju sljedećih ključnih rezultata do kraja 2016. godine: a) Crna Gora rješava pitanje nejednakosti u pristupu kvalitetnim socijalnim službama za društveno isključene i najosjetljivije kategorije dječaka,

djevojčica i porodica u skladu sa standardima UN. b) Pravni okvir Crne Gore je usaglašen sa standardima EU/UN, a politike fokusirane na djecu i njihovu socijalnu inkluziju se sprovode i prate. c) Vlasti na nacionalnom i lokalnom nivou sistematično primjenjuju principe i standarde Konvencije o pravima djeteta i Kopenhaških kriterijuma (za članstvo u EU) i obezbjeđuju nezavisno praćenje.

27. Nacionalni program ima dvije komponente koje se međusobno podupiru: Dječja zaštita i socijalna inkluzija, i Dječja prava, politike i planiranja. One odražavaju potrebu kontinuirane podrške Vladi i institucijama da do kraja sprovedu agendu za reformu sistema dječije zaštite i primjene politike i strategije za djecu na centralnom i lokalnom nivou; obezbjeđuju ulaganja u inkluziju i zaštitu najugroženijih i marginalizovanih grupa utemeljenu na principu jednakosti; osnažuju kapacitete za planiranje, praćenje dječjih prava i planiranje budžeta; i uspostavljaju okvir za održivo nasljeđe u oblasti prava djeteta.
28. Komunikacija za razvoj će predstavljati ključnu strategiju. Participacija djece i mladih povećaće domete programa u oblastima socijalne inkluzije, deinstitucionalizacije, prevencije HIV, održivosti životne sredine, kvaliteta obrazovanja, manjinskih prava, rodne jednakosti i prevencije nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Veza sa nacionalnim prioritetima i Integrisanim programom Ujedinjenih nacija (DaO)

29. Prioriteti Nacionalnog programa saradnje korespondiraju Zaključnim preporukama Komiteta za prava djeteta i Mišljenju i Analitičkom izvještaju EU. Program je usklađen sa Nacionalnim programom integracija u Evropsku uniju, kao i mnogim nacionalnim strategijama, uključujući Strategiju reforme pravosuđa (2007-2012), Strategiju razvoja sistema socijalne i dječje zaštite (2008-2012), Strategiju za Rome i akcione planove, kao i nacionalnu Strategiju inkluzivnog obrazovanja.
30. Integrisani program Ujedinjenih nacija(DaO) za period 2010-2016. godinu usaglašen je sa Vladom i ključni ciljevi potvrđeni na strateškom sastanku Vlade Crne Gore i UN sistema održanom u oktobru 2010. godine. Integrisani program UN i sljedeća faza programa za period 2012-2016 utvrđuju zajedničke programske prioritete u sljedeće tri oblasti: demokratsko upravljanje, socijalna inkluzija i održivi ekonomski razvoj i zaštita životne sredine. Realizacija Nacionalnog programa UNICEF u skladu je sa usvojenim prioritetima integrisane saradnje u okviru programa Djelujući kao jedan i doprinos ostvarivanju zadatih ciljeva.

Veza sa međunarodnim prioritetima

31. Milenijumska deklaracija, Milenijumski razvojni ciljevi i prioriteti Srednjoročnog strateškog plana UNICEF integrisani su u ovaj program. Snažan fokus u programu je stavljen na dječju zaštitu, rodnu ravnopravnost, jednakost i društvenu inkluziju.
32. Ključne oblasti Nacionalnog programa saradnje: maloljetničko pravosuđe, reforma sistema dječje zaštite, socijalna inkluzija djece sa smetnjama u razvoju i romske djece, zdravlje, razvoj i participacija mladih, razvoj ljudskih resursa i pravna reforma, posebno su relevantne u naporima da se pomogne Vladi da ispuni obaveze koje su definisali Komitet za prava djeteta, Evropska unija, kao i Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena.

Komponente Programa

Dječja zaštita i socijalna inkluzija

33. Cilj ove komponente programa jeste brža realizacija agende reforme sistema dječje zaštite i veće investicije i intenzivnije aktivnosti ka ostvarivanju jednakosti, inkluzije i zaštite najugroženijih dječaka i djevojčica. Ovo se posebno odnosi na djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, Rome, izbjeglice, djecu koja žive u siromaštvu, djecu u sukobu sa zakonom, djecu bez roditeljskog staranja i djecu žrtve nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.
34. Reforma sistema dječje zaštite predviđa sljedeće rezultate: (a) porast za najmanje 30 odsto broja djece i porodica koje imaju pristup preventivnim i inkluzivnim programima u sistemu socijalne zaštite, zdravstva i obrazovanja; i (b) porast za najmanje 25 odsto u proporciji broja djece koji imaju pristup alternativama institucionalnom smještaju, kako onima koji se odnose na porodicu tako i onima u lokalnoj zajednici. Središte pažnje biće na transformisanju ustanova rezidencijalnog tipa; prevenciji razdvajanja djece od porodice kroz unaprijeđenu podršku sistemima zdravstvene i socijalne zaštite; praćenju međunarodno priznatih standarda u porodilištima; podršci najosjetljivijim kategorijama porodica; održivoj i uspješnoj primjeni inkluzivnog obrazovanja; nadogradnji rezultata postignutih do sada, mijenjanju stavova i praksi u pravcu deinstitucionalizacije; hraniteljstvu i usvojenju; kao i izgradnji kapaciteta na lokalnom nivou za pružanje pomoći porodici i uspostavljanje i osnaživanje servisa koji predstavljaju alternativne oblike porodične zaštite.
35. U Nacionalnom programu saradnje snažan akcenat će se staviti na izgradnju kapaciteta kroz pružanje stručne pomoći za izradu i primjenu standarda, kao i na prenos znanja i iskustava sa međunarodnog nivoa. Kako bi se osiguralo da sistem može da ispunjava preuzete pravne i političke obaveze, kao i da uspješno odgovori očekivanjima nastalim u kontekstu uvećane potrebe za inkluzivnim

obrazovanjem i uslugama za pomoć porodici i alternativama koje se zasnivaju na porodičnoj zaštiti, Nacionalni program saradnje će predstaviti modele novih pristupa zasnovanih na potvrđenim primjerima najbolje prakse i postaviti prioritete u pogledu održivosti.

36. Nadovezujući se na dosadašnje rezultate, program maloljetničkog pravosuđa će se fokusirati na primjenu zakona koji je u prethodnom ciklusu izrađen, nastavku izgradnje kapaciteta, proširenju dostupnosti besplatne pravne pomoći maloljetnim licima, širu primjenu alternativnih sankcija i dalje jačanje preventivnih mjera i programa, uključujući zaštitu djece od nasilja. Program će se i dalje oslanjati na snažnu podršku Evropske unije, kako u oblasti maloljetničkog pravosuđa, tako i u oblasti reforme sistema dječje zaštite. Ključni rezultati uključuju: porast za najmanje 30 odsto u dostupnosti rodno senzitivnih alternativnih mjera na nivou lokalne zajednice za djecu u sukobu sa zakonom.
37. Dodatni programi će biti dostupni kako bi se adresiralo nasilje nad ženama i djecom, aktiviraće se rodno-prilagođeni standardi za multisektorski odgovor na slučajeve zlostavljanja, zanemarivanja i eksploatacije djece, preventivni programi vezani za seksualnu eksploataciju i borbu protiv trgovine ljudima će biti ojačani. Da bi se doprinijelo promjeni stavova prema nasilju, Nacionalni program saradnje će u partnerstvu sa agencijama UN, međunarodnim i nevladinim organizacijama (NVO) raditi na prikupljanju činjenica, dokaza, povećanju svijesti i poboljšanju ponašanja. Program će biti uključen u aktivnosti usmjerene na prevenciju seks turizma koje će se sprovoditi u tijesnoj saradnji sa Vladinom Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, nadležnim ministarstvima i civilnim društvom.
38. Da bi se podstakla socijalna inkluzija, posebna pažnja posvetiće se podršci ranom vaspitanju i obrazovanju za djecu sa smetnjama u razvoju i Rome, podstičući društvene norme koje podržavaju jednakosti i inkluziju i registraciju romske djece i djece izbjeglica pri rođenju; socijalnoj inkluziji Roma, uključujući podršku djeci koja žive ili rade na ulici u ostvarenju njihovih prava; mjerenju i smanjenju siromaštva među djecom; kao i prevenciji ugroženosti usljed prirodnih katastrofa. Program će doprinijeti ostvarenju ciljeva segmenta Socijalne inkluzije u okviru Integrisanog programa UN, koji sadrži više oblasti, uključujući zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, socijalnu zaštitu i zapošljavanje, kao i građanski aktivizam.
39. Program će doprinijeti promjenama stavova i socijalnih normi i omogućiće lakšu primjenu inkluzivnih praksi namijenjenih najosjetljivijim i društveno-isključenim kategorijama djece; implementaciji politike, prakse, programa i budžeta za sprečavanje pojave slučajeva i reagovanje kod već postojećih slučajeva društvene isključenosti djece i jačanju inicijativa da se adresiraju potrebe i prava adolescenata koji su ranjivi i u nepovoljnom položaju i koji su najviše izloženi

riziku. Program će, takođe, obezbijediti da sva djeca školskog uzrasta imaju pristup i primjenjuju znanja o strategijama za smanjenje rizika od nesreća.

40. Najbolji mogući start u životu obezbijediće se sprovođenjem sveobuhvatne politike Ranog razvoja djeteta. Biće omogućena tehnička/stručna podrška u sprovođenju politika socijalne inkluzije. Investiranje u djecu i mlade koji su izloženi riziku ili su društveno isključeni povećaće se intenzivnijim praćenjem i jačanjem sistema statističke obrade podataka na nacionalnom i lokalnom nivou, programima kojima se pruža druga šansa i kroz istraživanje siromaštva kod djece i analizom budžeta i njegovim praćenjem. Program će nastojati da podstakne veću participaciju mladih, naročito Roma i djece sa smetnjama u razvoju kao aktera promjena, kao i unapređivanjem politika za mlade i sport. Strategije za smanjenje rizika od nesreća namijenjene djeci sprovodiće se u izabranim školama i opštinama.
41. Najvažniji partneri u programu će biti Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo finansija, Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava; Zavod za školstvo i Institut za javno zdravlje; opštinske vlasti; predškolske ustanove; centri za socijalni rad; lokalni mediji; organizacije civilnog društva; NVO i lokalna udruženja. Među međunarodnim i lokalnim partnerima su agencije Ujedinjenih nacija, EU, OEBS, Savjet Evrope i ambasade.
42. Redovni fondovi uglavnom će se koristiti kako bi se visokokvalitetna lokalna i međunarodna ekspertiza stavila na raspolaganje Vladi i ostalim partnerima. Ostali fondovi koristiće se za podršku prezentaciji modela i inovacija, komunikaciju za razvoj, kao i reformu sistema.

Dječja prava, politike i planiranje

43. Cilj ovog programa jeste da se podrže stalni naponi na stvaranju stabilne infrastrukture za dječja prava u Crnoj Gori. To uključuje snažan zakonski okvir; efikasno sprovođenje zakona i politika na nacionalnom i lokalnom nivou; pouzdane podatke o djeci; ojačane stručne i administrativne kapacitete; ojačane mehanizame upravljanja i odgovornosti za djecu, kao i nezavisni monitoring dječjih prava.
44. Podrška djelotvornom sprovođenju zakona i monitoring implementacije pravnog okvira prioritet je u agendi razvoja zemlje. Dalja kontinuirana podrška neophodna je u oblasti jačanja institucionalnih kapaciteta za monitoring dječjih prava, kao i u oblasti liderstva i koordinacije aktivnosti vezanih za djecu na nacionalnom i opštinskom nivou. Odgovarajući statistički podaci i analize, generalno, a posebno u vezi sa djecom, jako će uticati na planiranje, odlučivanje i reformski proces. Neophodne su strateške investicije u ljudski kapital.

45. Očekuju se sljedeći rezultati: (a) odgovarajuće zakonodavstvo je usklađeno sa Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, usaglašeno je sa evropskim standardima i efikasno se implementira; i (b) Vlada, Kancelarija zaštitnika ljudskih prava i sloboda i Tijelo za nadgledanje poštovanja dječjih prava prikupljaju, analiziraju i koriste razvrstane podatke i vrše monitoring ostvarivanja dječjih i ženskih prava kako bi se politike definisale na osnovu podataka i prikupljenih činjenica. Program će, takođe, obezbijediti stručnu podršku da se dječja prava sistematično integrišu i predaju u ustanovama tercijarnog obrazovanja i stručnim ustanovama.
46. Ova komponenta programa služice se normama i standardima Konvencije za prava djeteta, Zaključnim preporukama Komiteta i Mišljenjem EU kako bi se podržala praksa definisanja politika na osnovu prikupljenih podataka i činjenica, kao i praksa da djeca i dalje budu u središtu nacionalnih i lokalnih agendi za razvoj i pristupanje EU. Program će nastaviti da proširuje opseg već prikupljenih činjenica o djeci putem empirijskih istraživanja po mjeri djeteta, kao i putem drugih oblika transfera znanja, uključujući i pristup primjerima dobre prakse. Ovo će biti podijeljeno preko više različitih kanala, uključujući multimedijalne kanale i društvo kao medijum.
47. Stalnim ulaganjima u razvoj ljudskih resursa, ova komponenta programa stvoriće okvir za održivo nasljeđe za planiranje zasnovano na dječjim pravima i ostvarivanje dječjih prava na nacionalnom i lokalnom nivou. Kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda osnažice se sprovođenjem strategije za izgradnju kapaciteta koja je izrađena u okviru prethodnog programa. U okviru ovog programa osnovaće se Tijelo za nadgledanje poštovanja dječjih prava u čijem sastavu će biti uvažene ličnosti Crne Gore koje će pomoći u nezavisnom monitoringu unapređenja stanja i zaštite dječjih prava. Takođe će i osnažiti odnose sa Skupštinom Crne Gore.
48. Očekuje se da će se i u pregovorima o odgovarajućim poglavljima *aquis communautaire* (pravno naslijeđe EU) dužna pažnja pokloniti dječjim pravima. To će se omogućiti tako što će se pomoći Crnoj Gori da ostvari pristup regionalnoj i međunarodnoj ekspertizi/stručnom znanju za izradu, revidiranje i sprovođenje zakona i politika, uključujući i novi Nacionalni plan akcija za djecu. Program će podržati proces decentralizacije time što predviđa učešće u izradi, revidiranju i sprovođenju lokalnih planova akcija za djecu, kao i omogućavanje razmjene znanja u zemlji. Podržaćće veću participaciju djevojčica, dječaka i mladih u pitanjima koja imaju uticaja na njih.
49. Značajna pažnja će biti posvećena nastojanjima da stručni kapaciteti koji treba da ispune obaveze prema djeci zadovoljavaju odgovarajuće standarde. Vještine u istraživanju, razvoju politika, planiranju i pružanju usluga djeci, dodatno će se razviti na centralnom i lokalnom nivou kroz povezivanje na međunarodnom nivou. S posebnom pažnjom će se raditi na pružanju podrške etičkom

novinarstvu zasnovanom na pravima i to uključivanjem dječjih prava u nastavni program za studente novinarstva i jačanjem kapaciteta službenika javne uprave. Magistarski studijski program na temu dječjih prava, osmišljen u prethodnom ciklusu, počće da se realizuje.

50. Glavni partneri programa biće ministarstva rada i socijalnog staranja, pravde, unutrašnjih poslova, zdravlja, prosvjete i sporta i vanjskih poslova i evropskih integracija; Zavod za statistiku Crne Gore, kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Uprava za kadrove, Skupština Crne Gore i univerziteti. Opštinske vlasti, lokalni mediji, organizacije civilnog društva, NVO i grupe mladih biće ključni partneri. Među međunarodnim partnerima su agencije u okviru sistema Ujedinjenih nacija, EU, OEBS, Savjet Evrope, OSI i Svjetska banka.
51. Redovni fondovi biće opredijeljeni za izradu politika i njihovo sprovođenje, participativni monitoring i mobilisanje društva, izgradnju kapaciteta, kao i pružanje lokalne, nacionalne i međunarodne ekspertize/stručnog znanja. Ostali fondovi koristiće se za posebne programske intervencije.
52. Opšti troškovi pokrivaće plate osoblja angažovanog u različitim sektorima; putne troškove, obuku i opremu, po potrebi; kao i dodatnu operativnu podršku menadžmentu i administraciji.
53. *Tabela sa sumarnim prikazom budžeta*¹¹ po komponentama Programa, godinama i vrsti finansijske podrške (Redovni izvori i Ostali izvori).

<i>Program</i>	<i>(u hiljadama američkih dolara)</i>		
	<i>Redovni izvori</i>	<i>Ostali izvori</i>	<i>Ukupno</i>
Dječja zaštita i socijalna inkluzija	1500	4800	U6 300
Dječja prava, politike i planiranje	1500	2700	4200
Opšti troškovi	750	500	1250
Ukupno	3750	8000	11750

¹¹ Procijenjene vrijednosti, koje će zavisi od stvarno raspoloživih sredstava UNICEF na globalnom nivou, kao i od namjenskih doprinosa partnera u finansiranju. Tabela je ažurirana, kako bi odrazila povećanje Ostalih izvora za 1 milion USD, do kojeg je došlo na sastanku Izvršnog odbora UNICEF, u junu 2008. godine - E/ICEF/2008/P/L.13

Redovni i ostali resursi

54. Redovni resursi biće usmjereni na izradu i implementaciju politika, participativno praćenje i socijalnu mobilizaciju, izgradnju kapaciteta i tehničku ekspertsku pomoć sa lokalnog, međunarodnog i nacionalnog nivoa. Ostala sredstva biće prikupljena za konkretne intervencije u okviru programa.

Međusektorski troškovi

55. Međusektorski troškovi obuhvataju osnovne operativne troškove, uključujući operativne rashode, plate međusektorskog osoblja, putne troškove i opremu, po potrebi. Oni će pokriti i troškove implementacije programa koji se ne mogu pripisati pojedinim programima.

Dio V: Strategija partnerstva

56. UNICEF je blizak partner Crne Gore i njenih građana još od 1947. godine. Postojeća kancelarija postoji od 1992. godine i razvila je široke mreže saradnje sa partnerima na svim nivoima i u čitavoj zemlji. UNICEF može na jedinstven način da mobilise raznovrstan spektar partnera i obezbijedi veze i dijalog između ministarstava, civilnog društva, službi i lokalnih zajednica, razvojnih partnera i privatnog sektora.
57. Ovaj Program saradnje je pripremljen u saradnji sa gore pomenutim partnerima kroz konsultativni proces koji je otpočeo 2011. Program je usklađen sa kratkoročnim i srednjoročnim prioritetima Nacionalnog programa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period 2008-2012 (NPI) i reformskim prioritetima koji su u fazi realizacije.
58. Osim partnera koji su navedeni pod pojedinim komponentama, na programu će se raditi sa Skupštinom Crne Gore, privatnim sektorom, profesionalnim udruženjima, akademskim institucijama, medijima i opštinskim vlastima i službama, te organizacijama u lokalnoj zajednici (naročito omladinskim organizacijama i organizacijama koje se bave pitanjima žena). Međunarodni partneri uključuju agencije Ujedinjenih nacija u oblasti socijalne inkluzije, zaštite i borbe protiv rodno-zasnovanog nasilja; Evropsku uniju u oblasti reforme pravosuđa, dječje zaštite i inkluzije; Svjetsku banku u oblasti budžetiranja za djecu; Savjet Evrope u oblasti praćenja poštovanja prava djeteta; OEBS u oblasti sprječavanje nasilja i maloljetničkog pravosuđa; ambasade i vlade sa diplomatskom akreditacijom u Crnoj Gori; bilateralne partnere u oblasti reforme sistema dječje zaštite; nacionalne komitete UNICEF i privatni sektor.

59. Partnerstvo je prioritet u čitavom programu. S obzirom da je program osmišljen tako da doprinese stvaranju održivog nasljeđa za djecu, od presudnog je značaja da se izbalansiraju kratkoročni i dugoročni rezultati. UNICEF će i dalje jačati saradnju između UN agencija, obezbjeđujući koherentnost i komplementarnost njihovih aktivnosti. Program "Djelujući kao jedan", iniciran u junu 2009. godine i zvanično počeo sa primjenom u aprilu 2010. godine, zasnovan je na tri stuba: socijalna inkluzija, demokratsko upravljanje i životna sredina. UNICEF će u svojstvu sazivača u ime sistema UN koordinirati aktivnosti u okviru prvog stuba i učestvovati u aktivnostima u okviru drugog stuba. U saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Ministarstvom prosvjete i sporta, UNICEF i UNDP su u procesu realizacije sveobuhvatnog projekta o socijalnoj inkluziji, koji podržava Evropska unija.
60. Pod koordinacijom Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, Program će implementirati Vlada, ministarstva i državne institucije, uključujući Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde, Ministarstvo finansija, Zavod za školstvo, Institut za javno zdravlje, centri za socijalni rad, Uprava za kadrove, Centar za obuku nosilaca pravosudnih funkcija, Centar za posredovanje Crne Gore, Kancelarija nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju.
61. UNICEF će, u skladu sa zahtjevom Vlade, dati svoj doprinos u radu sektorskih mehanizama za planiranje, kao što su Upravljački odbor za reformu obrazovanja pri Ministarstvu prosvjete i sporta, Nacionalni koordinacioni centar za GFATM HIV program, sastanci za koordinaciju donatorske pomoći koje organizuje Ministarstvo pravde, Upravljački odbor za reformu sistema maloljetničkog pravosuđa, kao i Radna grupa za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima.
62. Partnerstvo sa Savjetom za prava djeteta, kao ključnim koordinacionim tijelom Vlade za implementaciju Konvencije o pravima djeteta, Skupštinom Crne Gore, Kancelarijom ombudsmana, Zavodom za statistiku Crne Gore (MONSTAT), Univerzitetom Crne Gore, opštinama, organizacijama civilnog društva, medijima i privatnim sektorom, biće dalje ojačano, kako bi se osnažila implementacija prava djeteta, monitoring i međusektorska saradnja, podigla svijest u javnosti i izbalansirala sredstva koja se ulažu u pitanja zaštite prava djeteta. UNICEF će uspostaviti partnerske odnose i sa domaćim i međunarodnim istraživačkim institucijama, kako bi pomogli u generisanju znanja.
-

Dio VI: Upravljanje programom

63. Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija snosi ukupnu odgovornost za koordinaciju Programa saradnje između Crne Gore i UNICEF za period 2012-2016.. Partneri za implementaciju biće iz redova ministarstava u Vladi, nacionalnih instituta, nevladinih organizacija, organizacija civilnog društva, javnog i privatnog sektora ili specijalizovanih agencija UN, uključujući i UNICEF. Kod angažovanja partnera za implementaciju biće primijenjen konkurentni proces izbora, uz neophodno odobrenje u skladu sa standardnim procedurama UNICEF.
64. Redovno praćenje Programa saradnje biće dogovoreno između UNICEF i svakog ministarstva posebno, kako bi se odredile kontakt osobe koje će biti odgovorne za planiranje, upravljanje i praćenje projektnih aktivnosti, zajedno sa partnerima i u neposrednoj saradnji sa osobljem UNICEF. Aktivnosti će biti definisane u dvogodišnjem Planu rada koji će definisati vremenski okvir i planirane inpute Vlade, UNICEF i ostalih partnera.
65. Implementacija će se uglavnom odvijati putem pomoći Vladi u gotovinskim transferima, preko sporazuma o saradnji sa nevladinim organizacijama i organizacijama na nivou lokalne zajednice i kroz ugovorne odnose za obezbjeđenje tehničke pomoći, uz podjelu troškova ako je tako dogovoreno. Aranžmani vezano za implementaciju zajedničkog UN programa biće razvijeni korišćenjem dogovorenih modaliteta finansiranja i partnerstva.
66. Svi gotovinski transferi namijenjeni partnerima za implementaciju aktivnosti zasnovani su na Kontinuiranom planu rada (RWP) koji je dogovoren između partnera za implementaciju i UNICEF.
67. UNICEF može vršiti gotovinske transfere za aktivnosti naznačene u kontinuiranom planu rada korišćenjem sledećih modaliteta:
- 1) Prenos gotovine direktno partneru za implementaciju:
 - a) Prije početka aktivnosti (direktni prenos gotovine), ili
 - b) Nakon završetka aktivnosti (refundiranje);
 - 2) Direktno plaćanje dobavljačima ili trećim licima za obaveze koje snosi partner za implementaciju na osnovu zahtjeva koji je potpisao nadležni predstavnik partnera za implementaciju;
 - 3) Direktna plaćanja dobavljačima ili trećim licima za obaveze koje snose agencije UN radi podrške aktivnostima koje su dogovorene sa partnerima za implementaciju
68. Direktni prenosi gotovine biće traženi i odobravani za periode implementacije projekata koji ne mogu trajati duže od šest mjeseci. Plaćanja kao nadoknada za

prethodno odobrene rashode biće tražena i odobravana kvartalno, ili po završetku aktivnosti. UNICEF nije obavezan da nadoknadi rashode koje prouzrokuje partner za implementaciju, preko i iznad odobrenih iznosa.

69. Nakon završetka svake aktivnosti, sva preostala sredstva biće reprogramirana kroz uzajamni dogovor između partnera za implementaciju i UNICEF, ili će se refundirati.
70. Modaliteti za prenos gotovine, visina i dinamika isplata za dogovorene aktivnosti, mogu zavisiti od rezultata procjene kapaciteta javnog finansijskog menadžmenta u slučaju da je u pitanju Partner za implementaciju iz Vlade, odnosno, od procjene kapaciteta Partnera koji nije partner za implementaciju u okviru UN¹². Kvalifikovani konsultant, kao što je javna računovodstvena firma koju odabere UNICEF, može izvršiti takvu procjenu u kojoj će učestvovati partner za implementaciju. Partner za implementaciju može učestvovati u izboru konsultanta.
71. Modaliteti za prenos gotovine, visina isplata i dinamika finansiranja planiranih aktivnosti mogu biti revidirani tokom implementacije programa na osnovu rezultata praćenja programa, praćenja troškova, izvještaja i revizija.

Dio VII: Monitoring i evaluacija

72. Program će koristiti niz ključnih indikatora koji uključuju mjerenje stope upisa u predškolske ustanove; broj djece u institucijama u odnosu na porodični smještaj i smještaj u lokalnoj zajednici; usvajanje zakonika o maloljetničkom pravosuđu, broj i kvalitet tematskih analiza o realizaciji prava djeteta i žena na osnovu analitičkog okvira u oblasti ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Podaci će biti raščlanjeni po rodu, etničkoj pripadnosti i lokaciji.
73. Planirana istraživanja obuhvataju ažuriranu situacionu analizu položaja djece i žena (2015.) i istraživanja o djeci koja žive i rade na ulici i o seksualnoj eksploataciji; zatim, istraživanja znanja, stavova i praktičnih rješenja; istraživanja za praćenje javne potrošnje u oblasti prosvjete i zdravstva. Poseban napor biće učinjen da se podrže resorna ministarstva i lokalni partneri u prikupljanju i analiziranju podataka o djeci, uključujući i TransMONEE. Biće sprovedena eksterna evaluacija projekta reforme sistema dječje zaštite i aktivnosti u oblasti reforme sistema inkluzivnog obrazovanja i maloljetničkog pravosuđa. Podrška će biti obezbijedena i za analitička istraživanja vezano za socijalnu inkluziju djece sa posebnim potrebama i Roma.

¹² Za potrebe ovih odredbi, "UN" obuhvata i Međunarodne finansijske institucije.

74. Programske aktivnosti su koordinirane kroz objedinjeni plan monitoringa i evaluacije, koji je dopunjen redovnim praćenjem aktivnosti na terenu, u skladu sa modalitetom Harmonizovanog pristupa gotovinskim transferima. Zajedničko praćenje i posjete terenu, koje će realizovati predstavnici UNICEF i Vlade, vršiće se redovno, uz učešće drugih agenija Ujedinjenih nacija i donatora, ako je to potrebno.
75. Oko 10% ukupnih troškova programa biće opredijeljeno za aktivnosti monitoringa i evaluacije. Rezultati će biti ocijenjeni u okviru dvogodišnjeg objedinjenog plana monitoringa i evaluacije i plana monitoringa i evaluacije za projekat "Djelujući kao jedan". S obzirom da će neke aktivnosti monitoringa i evaluacije biti realizovane zajedno sa drugim partnerima, ukupna vrijednost monitoringa i evaluacije bi trebalo da bude dodatno uvećanja.
76. Monitoring i evaluacija će uključiti i lokalne i međunarodne partnere, civilno društvo i glavne zainteresovane strane, sa ciljem da se stvori otvorenija i transparentnija kultura evaluacije u zemlji. UNICEF će podržati izradu niza nacionalnih indikatora za praćenje stanja djece, a obezbijediće i mogućnosti za razvoj kapaciteta državnih organa i organizacija civilnog društva, kako bi se razvila nacionalna infrastruktura za prava djeteta.
77. Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija je partner na strani vlade koji je zadužen za koordinaciju saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF. Srednjoročna revizija Nacionalnog programa će biti izvršena 2014. godine.
78. Interni sistem za *praćenje rezultata* Programa već postoji u UNICEF i biće dodatno razvijen kako bi bolje uključio partnere. Dodatno će biti osnažene konsultacije sa lokalnom zajednicom vezano za izradu i evaluaciju programa i to kroz lokalne planove akcija za djecu. Redovni pregledi rezultata programa daće priliku da se sa partnerima sagleda ostvareni napredak. Standardno izvještavanje o aktivnostima koje se realizuju uz finansijsku podršku koju dobijaju zvanični partneri biće podržano kroz podizanje kapaciteta partnera za finansijski i programski monitoring i izvještavanje. Zajedničko programiranje u okviru programa „Djelujući kao jedan“ će se intenzivirati tokom realizacije programa saradnje, a biće razvijeni i modaliteti za zajednički monitoring programa.
79. Partneri za implementaciju su saglasni da sarađuju sa UNICEF radi praćenja svih aktivnosti koje se finansiraju gotovinskim transferima i omogućiće pristup relevantnim finansijskim evidencijama i kontakt sa osobljem koje je zaduženo za administriranje sredstava koje obezbijedi UNICEF. U tom smislu, partneri za implementaciju pristaju na sljedeće:
- 1) Periodične revizije na terenu i nenajavljene kontrole njihove finansijske evidencije od strane UNICEF ili njegovih predstavnika;

- 2) Programski monitoring aktivnosti u skladu sa standardima UNICEF i na osnovu smjernica za posjete terenu i monitoring na terenu;
- 3) Specijalne ili zakazane revizije/kontrole: UNICEF, u saradnji sa ostalim agencijama UN definiše godišnji plan revizija, dajući prioritet revizijama partnera za implementaciju koji dobijaju velike iznose sredstava pomoći od UNICEF i onim partnerima za implementaciju čije kapacitete za finansijski menadžment treba osnažiti;
- 4) Revizije naručuje UNICEF, a realizuju ih privatne revizorske službe. Vlada će biti potpuno upoznata, informisana i uključena tokom cijelog procesa. Procjena i revizije nevladinih organizacija, partnera u implementaciji, biće sprovedene u saglasnosti sa pravilima i procedurama UNICEF.

Dio VIII: Obaveze UNICEF

80. Izvršni odbor UNICEF je odobrio agregatni okvirni budžet u iznosu od 3.750.000 dolara iz redovnih izvora, zavisno od raspoloživosti sredstava. Izvršni odbor UNICEF je ovlastio UNICEF da traži dodatna finansijska sredstva koja će podržati programe navedene u ovom Akcionom planu Programa saradnje za zemlju, koja su u budžetu navedena kao *ostali fondovi*, do iznosa koji je ekvivalentan iznosu od 8 miliona USD, za podršku aktivnostima koje su detaljno opisane u Akcionom planu Programa saradnje za period od 1. januara 2012. godine do 31. decembra 2016. godine. Raspoloživost ovih sredstava zavisiće od interesovanja donatora za predložene projekte. U tom smislu, UNICEF će zagovarati podršku ovim projektima u okviru lokalne i međunarodne donatorske zajednice. Gore navedene finansijske obaveze i prijedlozi za finansijsku podršku ne uključuju finansijska sredstva dobijena od strane donatora u hitnim slučajevima koje može aktivirati Vlada Crne Gore ili sistem Ujedinjenih nacija na zahtjev Vlade Crne Gore.
81. Podrška UNICEF definisanju i implementaciji aktivnosti u okviru Akcionog plana Programa saradnje za zemlju može obuhvatiti tehničku podršku, finansijsku pomoć, robu i opremu, usluge nabavke, transport, finansijska sredstva za zastupanje, istraživanje i studije, konsultantske usluge, razvoj programa, monitoring i evaluaciju programa, obuku i podršku osoblju. Dio podrške UNICEF može biti opredijeljen i za nevladine organizacije i organizacije civilnog društva, kako bude dogovoreno u okviru pojedinih programa.
82. Zavisno od redovnih revizija ostvarenih rezultata i napretka u implementaciji Programa, sredstva UNICEF distribuiraju se u skladu sa Akcionim planom Nacionalnog programa saradnje. Ovi budžeti će biti pregledani i detaljnije razrađeni u okviru kontinuiranog plana rada. Na bazi uzajamnog dogovora

Vlade Crne Gore i UNICEF, ako je brzina implementacije bilo kog projekta značajno sporija od godišnjih procjena, sredstva koja nijesu upućena UNICEF od strane donatora za konkretne projekte mogu se preusmjeriti na druge programski jednako korisne projekte, za koje se očekuje da će postići brže stope realizacije.

83. UNICEF će obaviti konsultacije sa relevantnim ministarstvima i agencijama vezano za pravovremeno odobravanje/nabavku finansijske podrške, roba i opreme ili usluga. UNICEF će informisati relevantne zvaničnike o kretanju roba, kako bi omogućio efikasno i pravovremeno carinjenje, skladištenje i distribuciju.
84. Uz konsultacije sa Vladom Crne Gore, UNICEF zadržava pravo da zahtijeva zajednički pregled upotrebe obezbijedenih sredstava, ukoliko nijesu iskorišćena za namjenu koja je navedena u Akcionom planu Nacionalnog programa saradnje i u kontinuiranim planovima rada radi reprogramiranja u okviru Akcionog plana Nacionalnog programa saradnje.
85. U slučaju direktnog prenosa gotovine ili refundiranja, UNICEF će informisati partnera za implementaciju o iznosu koji je UNICEF odobrio i isplatiće sredstva partneru za implementaciju u roku od dvije nedjelje nakon potpisivanja zahtjeva za prenos gotovine ili refundiranje troškova.
86. U slučaju direktnog plaćanja dobavljačima ili trećim licima za obaveze koje uzrokuju partneri za implementaciju na osnovu zahtjeva koji je potpisao ovlašćeni službenik partnera za implementaciju; ili plaćanja dobavljačima ili trećim licima za obaveze koje preuzme UNICEF, kao podršku aktivnostima koje su dogovorene sa Partnerima za implementaciju, UNICEF će izvršiti plaćanje u roku od 15 dana po prijemu fakture.
87. UNICEF ne snosi direktnu odgovornost po osnovu ugovornih aranžmana koji su zaključeni između partnera za implementaciju i trećeg lica kao dobavljača.
88. Ukoliko više agencija UN obezbjeđuje finansijsku podršku istom partneru za implementaciju, monitoring programa, finansijski monitoring i revizija biće izvršeni zajednički ili u koordinaciji sa tim agencijama UN.

Dio IX: Obaveze Vlade Crne Gore

89. Vlada Crne Gore će obezbijediti osoblje, prostorije, materijal, tehničku pomoć i finansijska sredstva, kontinuiranu i jednokratnu podršku, koji su potrebni za Program, izuzev onoga što već obezbjeđuje UNICEF i/ili ostale agencije Ujedinjenih nacija, međunarodne organizacije ili bilateralne agencije ili nevladine organizacije.

90. Vlada Crne Gore će podržati napore UNICEF da se prikupe finansijska sredstva potrebna za zadovoljenje finansijskih potreba ovog Programa saradnje i sarađivaće sa UNICEF putem: ohrabrivanja potencijalnih zemalja donatora da usmjere UNICEF sredstva koja su potrebna za implementaciju komponenti programa za koje nije obezbijeđena finansijska podrška; podrške naporima UNICEF da prikupi sredstva za program iz privatnog sektora, na međunarodnom planu i unutar Crne Gore; i kroz oslobađanje od poreza pojedinaca, preduzeća i fondacija koji daju doprinos aktivnostima UNICEF, kao i prihoda od aktivnosti prodaje nacionalnih čestitki i drugih proizvoda u Crnoj Gori za podršku programu.
91. U skladu sa Osnovnim sporazumom o saradnji (BCA) koji je zaključen između Vlade Crne Gore i UNICEF, 15. decembra 2006. godine, Vlada Crne Gore je odgovorna za carinjenje, prijem, skladištenje, distribuciju i knjigovodstvo vezano za nabavljenu robu i opremu koje UNICEF obezbjeđuje u okviru ovog Akcionog plana Programa saradnje. Na robe, opremu i usluge koje obezbijedi UNICEF u okviru ovog Akcionog plana Programa saradnje ne naplaćuju se nikakvi porezi, takse, carine ili dažbine. UNICEF je oslobođen i od poreza na dodatu vrijednost (PDV) u slučaju lokalnih nabavki roba ili usluga za potrebe programa koje podržava UNICEF.
92. Što se tiče finansijske pomoći UNICEF, Vlada Crne Gore će naznačiti imena, funkcije i podatke o računu primalaca koji su ovlašćeni da prime takvu pomoć. Odgovorni zvaničnici će koristiti finansijsku pomoć u skladu sa propisima Vlade Crne Gore i propisima i pravilima UNICEF, posebno vodeći računa da se novac troši u skladu sa prethodno odobrenim budžetima i osiguraće da se UNICEF dostavljaju potpuni izvještaji o pravilnoj upotrebi finansijske pomoći koju Vlada dobija u roku od šest mjeseci nakon prijema tih sredstava. Sva preostala neupotrijebljena sredstva, ili sredstva koja se nijesu mogla iskoristiti u skladu sa prvobitnim planom biće reprogramirana uz uzajamni dogovor Vlade Crne Gore i UNICEF. Finansijska pomoć za putovanja, stipendije, honorare i druge troškove biće određena na osnovu iznosa koji su srazmjerni onima koji se primjenjuju u zemlji, ali neće prelaziti iznose koji se primjenjuju u sistemu Ujedinjenih nacija (kako je naznačeno u ICSC cirkularima).
93. Vlada Crne Gore će omogućiti zvaničnicima UNICEF periodične posjete mjestima gdje se realizuju projekti i praćenje programskih aktivnosti radi monitoringa upotrebe programske pomoći, ocjene napretka i prikupljanja informacija za definisanje, praćenje i evaluaciju programa/projekta.
94. Tokom organizovanja perodičnih pregleda ostvarenih rezultata Programa i sastanaka za planiranje, uključujući godišnje preglede i srednjoročni pregled rezultata Programa, Vlada Crne Gore će podsticati i omogućiti učešće donatora,

agencija Ujedinjenih nacija, članova Izvršnog odbora UNICEF, nevladinih organizacija, organizacija civilnog društva i privatnog sektora, kako je prikladno.

95. Vlada Crne Gore će odobriti objavljivanje rezultata Programa saradnje i iskustava koja su iz njega proizašla u različitim nacionalnim i međunarodnim medijima.
96. U skladu sa odredbom Osnovnog ugovora o saradnji (BCA), Vlada Crne Gore je odgovorna za rješavanje svih žalbi, koje mogu dostaviti treća lica protiv UNICEF i njegovih službenika, savjetnika i agenata. UNICEF i njegovi službenici, savjetnici i agenti se neće smatrati odgovornim za eventualne žalbe proistekle iz aktivnosti po ovom sporazumu, izuzev ako je tako dogovoreno između Vlade Crne Gore i UNICEF, kada je riječ o grubom zanemarivanju sporazuma ili neadekvatnom ponašanju savjetnika, agenata ili zaposlenih.
97. U skladu sa prethodno navedenim, Vlada Crne Gore će osloboditi UNICEF građanske odgovornosti koja je kao takva propisana zakonom zemlje, u slučaju korištenja vozila UNICEF za potrebe Vlade Crne Gore ili pod kontrolom Vlade Crne Gore.
98. Partneri za implementaciju će koristiti standardni izvještaj o odobravanju sredstava i potvrdu o potrošenim sredstvima (Fund Authorization and Certificate of Expenditures - FACE), koji odražavaju pojedine stavke/aktivnosti iz kontinuiranog dvogodišnjeg plana rada da bi tražili uplatu sredstava unaprijed, ili da bi dogovorili refundiranje utrošenih sredstava od strane UNICEF. Partneri za implementaciju će koristiti FACE da bi izvijestili o potrošnji dobijenih sredstava. Partner za implementaciju će imenovati svoga predstavnika, kao ovlašćeno lice, da dostavi detalje o računu, traži novčana sredstva i obezbjeđuje finansijske izvještaje. FACE će potpisati i ovjeriti naznačeni zvaničnik (zvaničnici) partnera za implementaciju.
99. Novčana sredstva prenijeta Partneru za implementaciju treba da budu utrošena za aktivnosti koje su isključivo dogovorene u okviru kontinuiranog plana rada.
100. Novčana sredstva koja Vlada i nacionalne nevladine organizacije kao partneri za implementaciju dobiju od strane UNICEF, biće korišćena u skladu sa definisanim nacionalnim propisima, politikama i procedurama usklađenim sa međunarodnim standardima, posebno vodeći računa da se koriste za aktivnosti koje su dogovorene u kontinuiranom planu rada i osiguraće da se UNICEF dostavljaju izvještaji o kompletnoj upotrebi svih dobijenih novčanih sredstava u roku od šest mjeseci nakon prijema sredstava. U slučajevima kada bilo koji nacionalni propisi, politike i procedure nijesu usklađeni sa međunarodnim standardima, primjenjivaće se propisi, politike i procedure UNICEF.

101. U slučaju da je partner za implementaciju međunarodna NVO ili međunarodna vladina organizacija, dobijena sredstva koristiće se u skladu sa međunarodnim standardima posebno vodeći računa da se sredstva troše za aktivnosti odobrene kontinuiranim planom rada. I u ovom slučaju izvještaji o potrošnji svih dobijenih sredstava podnosiće se UNICEF u roku od 6 mjeseci od prijema sredstava.
102. Kako bi olakšali ugovorene i posebne revizije, svaki partner koji dobija sredstva od UNICEF pravoremeno će UNICEF ili njegovim predstavnicima obezbijediti pristup:
- 1) Svim finansijskim izvještajima koji pokazuju pregled transakcija koje dolaze od UNICEF;
 - 2) Svoj relevantnoj dokumentaciji i osoblju koje je zaduženo za internu kontrolu strukture kroz koju prolaze svi transferi sredstava prema partneru za implementaciju.
103. O rezultatima svake revizije biće obaviješteni partner za implementaciju i UNICEF. Svaki partner za implementaciju će pored toga:
- 1) Primiti i revidirati izvještaj o reviziji koji izdaju revizori.
 - 2) Obezbijediti pravovremenu izjavu o prihvatanju ili odbijanju svake preporuke koju revizija dostavi UNICEF, koji je obezbijedio novčana sredstva.
 - 3) Preduzeti pravovremene aktivnosti radi primjene prihvaćenih preporuka revizije.
 - 4) Izvještavati agencije UN o preduzetim aktivnostima na implementaciji prihvaćenih preporuka kvartalno.

Dio X: Ostale odredbe

104. Ovaj Akcioni plan Nacionalnog programa saradnje i Matrica rezultata uz Program saradnje koja je ovdje priložena, imaju primat nad bilo kojim ranije potpisanim Master planom aktivnosti i stupaju na snagu nakon potpisivanja. Smatra se da obuhvataju programske aktivnosti koje će biti implementirane u periodu od 1. januara 2012. godine do 31. decembra 2016. godine.
105. Akcioni plan Nacionalnog programa saradnje, Matrica rezultata uz Program saradnje i Višegodišnji objedinjeni plan monitoringa i evaluacije, koji su ovdje priloženi, mogu biti mijenjani uz odobrenje Vlade Crne Gore i UNICEF, na osnovu rezultata godišnjih pregleda rada, proširenog/srednjeročnog pregleda rezultata Programa saradnje ili usljed neplaniranih okolnosti.
106. Nijedna odredba ovog Akcionog plana Nacionalnog programa saradnje neće se tumačiti na način da negira imunitet UNICEF koji je garantovan sadržajem i

suštinom Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija, koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 13. februara 1946. godine, a čija je ugovorna strana Vlada Crne Gore.

107. POTVRĐUJUĆI OVO kao ovlašćena lica, dolje potpisani prihvataju i ovjeravaju svojim potpisom ovaj Akcioni plan Programa saradnje za zemlju.

Za Vladu Crne Gore

Za Dječji fond Ujedinjenih nacija

Milan Roćen
Ministar
Ministarstvo vanjskih poslova
i evropskih integracija

Benjamin Perks
Predstavnik
UNICEF Crna Gora

Prilog I: CPAP – MATRICA REZULTATA I RESURSA – CRNA GORA

Očekivani dugoročni rezultati Integriranog programa UN: Strateški razvojni cilj 1. Crnogorsko društvo u kome postepeno nestaje socijalno isključivanje i koje uziva kvalitet života koji svim pojedincima i zajednicama omogućava postizanje njihovog punog potencijala Komponenta programa UNDG agencije: Dječija zaštita i socijalna inkluzija									
Očekivani dugoročni rezultati sa pokazateljima i polaznim osnovama	Očekivani dugoročni rezultati	Očekivani rezultati i pokazatelji	Partneri za implementaciju	Okvirni resursi po rezultatima komponenti programa (godišnje, u hiljadama USD)					
				2012	2013	2014	2015	2016	Ukupno
Komponenta programa UNDG agencije: Dječija zaštita i socijalna inkluzija									
1. Do kraja 2016. godine, Crna Gora tretira disparitete i propuste u pristupu kvalitetnim socijalnim uslugama za isključene i ranjive dječake, djevojčice i porodice, u skladu sa standardima UN-a <u>Pokazatelj:</u> % Romske djece i djece sa smetnjama u razvoju koji ostvaruju pristup inkluzivnom predškolskom i osnovnom obrazovanju <u>Polazni osnov:</u> 2% sve djece koja pohađaju predškolsko obrazovanje su djeca sa posebnim obrazovnim potrebama (2009); 3% sve djece koja pohađaju osnovno obrazovanje su djeca sa posebnim obrazovnim potrebama (2009) <u>Cilj:</u> Povećanje od 30% <u>Pokazatelj:</u> Udio djece u institucionalnom u odnosu na porodični smještaj ili njegu u okviru lokalne zajednice <u>Polazni osnov:</u> 1.05 (370 djece u institucionalnom smještaju i 353 djece koja su smještene u drugu porodicu, 2010) <u>Cilj:</u> Smanjenje ovog udjela za 25%	1.1. Do kraja 2016. godine, relevantni državni organi osiguravaju da stručni radnici iz sistema socijalne zaštite, zdravstva i prosvjete djelotvorno pružaju usluge na lokalnom nivou za ranjive dječake i djevojčice, u skladu sa nacionalnim standardima	Pokazatelj: Broj dnevnih centara u 12 opština koji zadovoljavaju standarde koji su usvojeni na nacionalnom nivou vezano za kvalitetne usluge ranog razvoja i socijalne inkluzije Polazni osnov: 6 opština sa dnevnim centrima, bez standarda na nacionalnom nivou Cilj: 12 opština sa dnevnim centrima sa standardima na nacionalnom nivou Pokazatelj: % Centara za socijalni rad u 12 opština koji primjenjuju Inkluzivna rješenja, u skladu sa standardima i procedurama usvojenim na nacionalnom nivou, radi povećanja pristupa osnovnim uslugama za isključene i ranjive porodice i djecu Polazni osnov: 0% u 12 opština Cilj: 100% u 12 opština Pokazatelj: % povećanja broja škola, vrtića i resursnih centara u 12 opština koji primjenjuju inkluzivne obrazovne programe za djecu sa smetnjama u razvoju i djecu iz RAE populacije Polazni osnov: biće utvrđen na osnovu polazne revizije rutinskih podataka na početku novog nacionalnog programa Cilj:biće utvrđen u dogovoru sa Ministarstvom, nakon polazne revizije Pokazatelj: % djece koja su institucionalizovana direktno iz porodilišta Polazni osnov: 58% djece u Domu u Bijeloj dolaze direktno iz porodilišta Cilj: 0%	Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, UN agencije, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Centri za socijalni rad, EU, UN agencije, NVO, Ombudsman, Ministarstvo pravde, Državni tužilač, Centar za posredovanje, Centri za socijalni rad, EU, UN agencije, NVO, Ombudsman	Redovni izvori					
	300	300		300	300	300	1,500		
	Ostali izvori								
				960	960	960	960	960	4,800
	1.2. Do 2016., Vlada će ojačati mehanizme prevencije i odgovora radi zaštite djece od zlostavljanja i nasilja	Pokazatelj: Broj profesionalaca koji rade sa djecom u 12 opština, za koje je utvrđeno da su primili, prijavili, pratili, istražili ili gonili predmete nasilja nad djecom Polazni osnov: Biće utvrđen iz rutinskih podataka na kraju 2011. Cilj: Biće utvrđen Pokazatelj: Procenat socijalnih radnika u 12 opština koji rade na predmetima i upućivanju u skladu sa Strategijom za zaštitu od nasilja u porodici Polazni osnov: 0%							

Prilog I: CPAP – MATRICA REZULTATA I RESURSA – CRNA GORA

<u>Pokazatelj:</u> Udio alternativnih rješenja na nivou lokalne zajednice (vaspitni nalozi i mjere) u odnosu na krivične sankcije izrečene maloljetnicima u sukobu sa zakonom. <u>Polazni osnov:</u> Udio 21,7 <u>Cilj:</u> Povećanje od 30%		Cilj: 100% Pokazatelj: % škola sa uspostavljenim sistemom za prevenciju nasilja Polazni osnov: 8 škola Cilj: biće utvren								
	1.3. Do 2016 godine djeca u sukobu sa zakonom su tretirana u skladu sa međunarodnim standardima uzimajući u obzir najbolji interes djeteta	Pokazatelj: Odnos alternativnih mjera (vaspitni nalozi) i krivičnih sankcija (vaspitne mjere i maloljetnički zatvor) Polazni odnos: 1:7 Cilj: 1:5,7 Pokazatelj: Broj službi za profesionalnu podršku i upućivanje za djecu u sukobu sa zakonom, koje su osnovane u Višim sudovima/ tužilaštvima Polazni osnov: 0 Cilj: 3: 1 u Višem sudu u Bijelom Polju, 1 u Višem sudu u Podgorici i 1 pri Vrhovnom državnom tužilaštvu Pokazatelj: Broj policijskih službenika, sudija, tužilaca i socijalnih radnika koji primjenjuju specijalizovane vještine u radu sa djecom u sukobu sa zakonom, u skladu sa Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku iz 2011. Polazni osnov: 0 Cilj: 100								
	1.4. Do kraja 2016., ciljane isključene porodice imaju pristup osnovnim uslugama i ponašaju se na način da traže inkluziju	Pokazatelj: % interno raseljenih i raseljenih Roma koji su ikada podnijeli zahtjev za obezbjeđivanje materijalne pomoći od države Polazni osnov: 4.8% interno raseljenih i raseljenih Roma koji su ikada podnijeli zahtjev za materijalnu pomoć od države Cilj: 15% Pokazatelj: % porodica interno raseljenih i raseljenih Roma koje promovisu i prate redovno prisustvovanje njihove djece časovima u osnovnoj školi Polazni osnov: Biće utvrđen kroz polazno istraživanje Cilj: biće utvrđen Pokazatelj: % djece sa posebnim potrebama čiji roditelji vode računa da oni redovno pohađaju školu Polazni osnov: Biće utvrđen kroz polazno istraživanje Cilj: biće utvrđen Pokazatelj: % djece sa smetnjama u razvoju i roditelja koji učestvuju u uslugama na nivou lokalne zajednice i u inicijativama za zastupanje interesa ove djece Polazni osnov: Biće utvrđen kroz polazno istraživanje								

Prilog I: CPAP – MATRICA REZULTATA I RESURSA – CRNA GORA

		Cilj: biće utvrđen							
Očekivani dugoročni rezultati Integrisanog programa UN: Strateški razvojni cilj 2: Stimulisanje demokratskog društva koje u potpunosti poštuje, štiti i sprovodi ljudska prava kroz vladavinu prava, transparentnost upravljanja i odgovornost Komponenta programa UNDG agencije: Dječija prava, politika i planiranje									
Očekivani dugoročni rezultati (sa pokazateljima i polaznim osnovama)	Očekivani dugoročni rezultati	Očekivani rezultati i pokazatelji	Partneri za implementaciju	Okvirni resursi (godišnje, u hiljadama USD)					
				2012	2013	2014	2015	2016	Ukupno
Komponenta programa UNDG agencije: Dječija prava, politike i planiranje									
2.1 Do kraja 2016., crnogorski zakonski okvir i programske politike će biti usklađeni sa standardima EU/UN, a politike upravljanja koje se odnose na djecu i socijalnu inkluziju djece se realizuju i prate <u>Pokazatelj:</u> Step en usklađenosti relevantnih zakonskih rješenja i politika sa CRC, CEDAW i standardima EU <u>Polazni osnov:</u> Relevantni zakonski okvir i politike su u velikoj mjeri već u primjeni i generalno su usklađeni sa evropskim i međunarodnim standardima (2010) <u>Cilj:</u> Relevantni zakonski okvir i politike su u potpunosti usklađeni sa evropskim i međunarodnim standardima	2.1.1. Do 2016. godine, zakonski okvir je usklađen sa standardima EU/UN o pravima djece	Pokazatelj: Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti je usvojen i u skladu je sa međunarodnim standardima Polazni osnov: Ne Cilj: Da Pokazatelj: Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku je usvojen i u skladu je sa međunarodnim standardima Polazni osnov: Ne Cilj: Da	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Centri za socijalni rad, EU, UN agencije, NVO, Ombudsman	Redovni izvori					
				150	150	150	150	150	750
	2.1.2. Do 2016., politike i strategije zasnovane na podacima i evidenciji se primjenjuju u skladu sa međunarodnim standardima i praksom	Pokazatelj: Potpisan je Zajednički memorandum o inkluziji i identifikovana osnovna pitanja i politike koje se bave siromastvom i socijalnom isključenosc u djece Polazni osnov: Ne Cilj: Da Pokazatelj: Centri za socijalni rad i Ministarstvo rada i socijalnog staranja koriste elektronske baze podataka za upravljanje i obradu podataka o dječijoj zaštiti Polazni osnov: Baza podataka ne postoji Cilj: Baza podataka je formirana i u upotrebi Pokazatelj: Broj hraniteljskih porodica Polazni osnov: 4 hraniteljske porodice Cilj: 300 hraniteljskih porodica		Ostali izvori					
			270	270	270	270	270	1,350	
2.2 Do kraja 2016., nacionalne	2.2.1. Do 2016., Savjet za	Pokazatelj: Nacionalni plan akcije za djecu je usvojen u Vladi, a		Redovni izvori					

Prilog I: CPAP – MATRICA REZULTATA I RESURSA – CRNA GORA

I lokalne vlasti sistematski primjenjuju principe I standarde iz Konvencije UN o pravima djeteta I Kopenhaške kriterijume I omogućavaju nezavisni monitoring <u>Pokazatelj:</u> Pomoćnik Ombudsmana za djecu i Savjet za prava djeteta imaju definisan mandat, adekvatno su opremljeni i podržavaju formulisane i implementaciju politika koje se odnose na djecu <u>Polazni osnov:</u> Savjet za prava djeteta ne radi, mandat Ombudsmana nije eksplicitno definisan u zakonu, resursi koji se izdvajaju posebno za pitanja djece u kancelariji Ombudsmana nisu dovoljni (2010) <u>Cilj:</u> Nezavisni nacionalni organi za monitoring su potpuno u funkciji i dostupni djeci	dječija prava koordinira među-sektorsku implementaciju Nacionalnog plana akcije za djecu	implementira se uz koordinaciju Savjeta za prava djeteta Polazni osnov: Ne Cilj: Da Pokazatelj: Broj inicijativa Savjeta za prava djeteta koje tretiraju preporuke Komiteta za prava djeteta Polazni osnov: 0% Cilj:		150	150	150	150	150	750
				Ostali izvori					
				270	270	270	270	270	1,350
	2.2.2. Do 21016. Kancelarija Ombudsmana je dostupna djeci I adekvatno opremljena da istraži žalbe na kršenje prava djeteta 2.2.3. By 2016 Opštine koriste podatke I evidenciju za ocjenu, planiranje, budžetiranje I implementaciju objedinjenih politika I strategija za dječake I djevojčice u skladu sa nacionalnim standardima	Pokazatelj: Broj strateških izvještaja koji se fokusiraju na djecu, koje priprema Kancelarija Ombudsmana, koji se prezentiraju u javnosti, dostavljaju donosiocima odluka I imaju uticaja na unapređenje politika i/ili praktičnih rješenja Polazni osnov: 0 Cilj: 1 godišnje, uz implementaciju 50% preporuka Pokazatelj: Broj opština koje implementiraju objedinjene Lokalne planove akcije za djecu, zasnovane na ocjeni stanja I u skladu sa Nacionalnim planom akcije za djecu Polazni osnov: 3 Cilj: 10							

Crna Gora 2012-2016 Objedinjeni plan monitoringa i evaluacije (IMEP)

	2012	2013	2014	2015	2016
Eksterni događaji/ procesi, koji koriste istraživanja i podatke, M&E podatke	• Presentacija Istraživanja o dječijim brakovima • KAP istraživanje o hraniteljstvu i prezentiranje rezultata prije i nakon kampanje • Prezentiranje rezultata KAP istraživanja o djeci sa smetnjama u razvoju • Godišnja sastanak sa partnerima iz Vlade	• Prezentiranje rezultata istraživanja usmjerenog na praćenje javne potrošnje u prosvjeti i zdravstvu • Završna konferencija Projekta reforme sistema dječije zaštite • Završna konferencija projekta reforme maloljetničkog pravosuđa i zatvorskog sistema • Godišnja sastanak sa partnerima iz Vlade	• Prezentiranje rezultata MICS 5 • Prezentiranje evaluacije inkluzivnog obrazovanja • Srednjoročna analiza rezultata Integrisanog programa UN-a • Godišnja sastanak sa partnerima iz Vlade	• Presentacija istraživanja o seksualnoj eksploataciji djece • Presentacija Analize stanja djece u Crnoj Gori • Presentacija Nacionalnog MDG izvještaja • Godišnja sastanak sa partnerima iz Vlade	• Presentacija istraživanja o siromaštvu djece • Godišnja sastanak sa partnerima iz Vlade
Istraživanja, ankete (uključujući i one koje se odnose na SITAN)	• Istraživanje o dječijim brakovima • Procjena perinatalne njege • KAP Istraživanje o hraniteljstvu i usvajanju prije Kampanje o hraniteljstvu • KAP Istraživanje o hraniteljstvu i usvajanju prije i nakon Kampanje • KAP istraživanje o djeci sa smetnjama u razvoju	• Istraživanje o barijerama u pristupu socijalnim uslugama i beneficijama • MICS 5 • Istraživanje o praćenju javne potrošnje u prosvjeti i zdravstvu (CPD) • KAP istraživanje o djeci sa smetnjama u razvoju	• Istraživanje o stavovima mladih vezana za prava djeteta • Istraživanje o djeci koja žive ili rade na ulici (CPD) – kao nastavak Istraživanja koje je sproveda Kancelarija nacionalnog koordinadora za borbu protiv trgovine ljudima • KAP istraživanje o djeci sa smetnjama u razvoju	• Istraživanje o seksualnoj eksploataciji djece (CPD) • Analiza stanja djece u Crnoj Gori • KAP istraživanje o djeci sa smetnjama u razvoju • Istraživanje o prisutnosti nasilja u školama • CCA	• Istraživanje o siromaštvu djece
Evaluacija	• Srednjoročna evaluacija: Reforma sistema dječije zaštite– 2012 (finansira EU - Instrument za pred-pristupnu pomoć, IPA)	• Eksterna evaluacija reforme sistema dječije zaštite (finansira EU - Instrument za pred-pristupnu pomoć, IPA) • Eksterna evaluacija reforme maloljetničkog pravosuđa i zatvorskog sistema (finansira EU - Instrument za pred-pristupnu pomoć, IPA)¹³		• Evaluacija inkluzivnog obrazovanja (evaluacija koju sprovede nacionalne vlasti)	• Evaluacija sistema dječije zaštite
Sistemi za monitoring	• Statistički godišnjak (MONSTAT i IJZ) • Godišnje ažuriranje TransMonee baze podataka • Nacionalne i lokalne baze podataka o zaštiti djece (u Ministarstvu rada i soc. staranja i centrima za socijalni rad) • Izvještaji iz Kancelarije Zaštitnika	• Statistički godišnjaci (MONSTAT i IJZ) • Godišnje ažuriranje TransMonee baze podataka • Nacionalne i lokalne baze podataka o zaštiti djece (u Ministarstvu rada i soc. staranja i centrima za socijalni rad)	• Statistički godišnjaci (MONSTAT i IJZ) • Godišnje ažuriranje TransMonee baze podataka • Nacionalne i lokalne baze podataka o zaštiti djece (u Ministarstvu rada i soc. staranja i centrima za socijalni rad) • Izvještaji iz Kancelarije Zaštitnika • Godišnji izvještaji relevantnih državnih	• Statistički godišnjaci (MONSTAT i IJZ) • Godišnje ažuriranje TransMonee baze podataka • Nacionalne i lokalne baze podataka o zaštiti djece (u Ministarstvu rada i soc. staranja i centrima za socijalni rad)	• Statistički godišnjaci (MONSTAT i IJZ) • Godišnje ažuriranje TransMonee baze podataka • Nacionalne i lokalne baze podataka o zaštiti djece (u Ministarstvu rada i soc. staranja i centrima za socijalni rad)

¹³Čeka se zvanično odobrenje od strane Delegacije EU u Crnoj Gori

	2012	2013	2014	2015	2016
	ljudskih prava i sloboda • Polugodišnji pregled rada • Godišnji pregled rada/Izveštaj	• Izveštaji iz Kancelarije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda • Godišnji izvještaji relevantnih državnih institucija i lokalnih vlasti • Izveštaj o javnoj potrošnji i institucionalnoj analizi (Svjetska banka)	institucija i lokalnih vlasti	• Izveštaji iz Kancelarije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda • Godišnji izvještaji relevantnih državnih institucija i lokalnih vlasti • Zaključni komentari Komiteta za prava djeteta	• Izveštaji iz Kancelarije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda • Godišnji izvještaji relevantnih državnih institucija i lokalnih vlasti
Glavne aktivnosti partnera vezane za prikupljanje podataka	• Izveštaj EU o napretku • Baza podataka o vakcinaciji • Istraživanje – Uloga stručnih saradnika (psihologa i pedagoga) u prevenciji vršnjačkog nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja djece u školama (Zavod za školstvo) • PISA 2012	• Izveštaj EU o napretku • Evaluacija sistema obezbjeđenja kvaliteta, koji je uveden 2005. – Ministarstvo prosvjete i sporta	• Izveštaj EU o napretku • Istraživanje – Prisustvo korupcije u obrazovnim institucijama u Crnoj Gori (Zavod za školstvo) • Evaluacija reforme sistema zdravstvene zaštite za djecu i mlade na nivou primarne zdravstvene zaštite i funkcionisanje Savjetovališta za mlade, reproduktivno zdravlje i djecu - Ministarstvo zdravlja	• Izveštaj EU o napretku • Nacionalni MDG izvještaj (2015) • PISA 2015	• Izveštaj EU o napretku • Analiza siromaštva u Crnoj Gori
Izgradnja kapaciteta za M&E (UNICEF i partneri)	• Jačanje kapaciteta Kancelarije Ombudsmana za statističke analize i izvještavanje o pravima djeteta • Izgradnja kapaciteta zaposlenih u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i centrima za socijalni rad o korišćenju novih baza podataka o dječijoj zaštiti, koje postoje na nacionalnom i lokalnom nivou • Unapređenje kapaciteta Monstata za sprovođenje MICSa 5	• Izgradnja kapaciteta Savjeta za prava djeteta o širenju strateških znanja i budžetskoj analizi	Jačanje kapaciteta Kancelarije Ombudsmana za statističke analize i izvještavanje o pravima djeteta	• Izgradnja kapaciteta Savjeta za prava djeteta o širenju strateških znanja i budžetskoj analizi	
Publikacije (po izboru)	• Istraživanje o siromaštvu djece – Crna Gora • Brošure i leci koji upućuju majke pod rizikom od napuštanja svojih beba na službe za podršku (IPA) • Vodič za njegu u široj porodici i hraniteljskim porodicama (IPA) • Priručnik o školama bez nasilja • Kratak pregled prava djeteta (novinari)	• Istraživanje o prisutnosti nasilja u školama • Istraživanje o praćenju javne potrošnje u prosvjeti i zdravstvu (CPD)	• Istraživanje o djeci koja žive ili rade na ulici (CPD) • MICS 5	• Istraživanje o seksualnoj eksploataciji djece (CPD)	• Analiza stanja djece u Crnoj Gori